

SAID AHMADNING “UFQ” ROMANI MAZMUNI VA G‘OYAVIY, BADIY AHAMIYATI

Yusupova Zuhra

Andijon shahar 5-son texnikumi Ona tili va adabiyot fani o‘qituvchisi

Annotatsiya. Mazkur maqolada Said Ahmadning “Ufq” romani mazmuni, unda aks ettirilgan tarixiy voqealar, qahramonlar tizimi hamda asarning g‘oyaviy va badiiy xususiyatlari tahlil qilingan. Romanda Ikkinchi jahon urushi yillari va urushdan keyingi davrda o‘zbek xalqining hayoti, mehnati, ruhiy kechinmalari va ma’naviy dunyosi badiiy jihatdan yoritilgani ko‘rsatib berilgan. Shuningdek, asarda ilgari surilgan vatanparvarlik, insonparvarlik, mehnatsevarlik va tinchliksevarlik g‘oyalarning mazmun-mohiyati ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: Said Ahmad, Ufq, roman, romanchilik, urush, qahramon, obraz, vatanparvarlik, mehnat, qadriyatlar, psixologizm, badiiylik, adabiyot.

O‘zbek adabiyotida xalq hayoti, uning ma’naviy dunyosi va tarixiy taqdirini aks ettirgan asarlar muhim o‘rin tutadi. Shunday asarlardan biri O‘zbekiston xalq yozuvchisi Said Ahmadning “Ufq” romanidir. Mazkur roman Ikkinchi jahon urushi yillari va urushdan keyingi davrda o‘zbek xalqining hayoti, mehnati, orzu-intilishlari hamda ruhiy kechinmalarini badiiy jihatdan yoritadi. Asarda urushning insonlar taqdiriga ta’siri, xalqning sabr-toqati, matonati va mehnatsevarligi hayotiy voqealar orqali tasvirlangan. Yozuvchi qahramonlar xarakterini ochish orqali insoniylik, vatanparvarlik, fidoyilik va milliy qadriyatlar kabi muhim g‘oyalarni ilgari suradi.

O‘zbek adabiyotining taniqli namoyandalaridan biri bo‘lgan Said Ahmad o‘z ijodiy faoliyati davomida xalq hayotini, inson ruhiyatini va jamiyat taraqqiyoti bilan bog‘liq masalalarni yuksak badiiy mahorat bilan tasvirlab bergan adibdir. Uning nasriy asarlari orasida “Ufq” romani alohida o‘rin tutadi. Mazkur asar yozuvchining ko‘p yillik kuzatishlari, hayotiy tajribalari va xalq taqdiri haqidagi teran mushohadalari mahsuli sifatida dunyoga kelgan. Roman XX asrning eng murakkab davrlaridan biri bo‘lgan Ikkinchi jahon urushi va undan keyingi yillarda xalq boshidan kechirgan sinovlarni aks ettiradi. Muallif asarni yaratishda oddiy insonlarning turmushi, ularning mehnati, dardu tashvishlari hamda kelajakka bo‘lgan ishonchini asosiy mavzu sifatida tanlagan.

“Ufq” romani trilogiya shaklida yaratilgan bo‘lib, unda urush arafasi, urush davri va urushdan keyingi hayot bosqichlari izchil tasvirlangan. Asarning yaratilishida yozuvchining o‘zi guvoh bo‘lgan voqealar, xalq orasida yig‘ilgan hayotiy materiallar ham muhim manba vazifasini bajargan. Shu sababli romandagi voqealar sun’iy yoki to‘qima tusda emas, balki hayotiyli va tabiiyligi bilan

kitobxon e'tiborini tortadi. Adib o'z qahramonlarini xalq ichidan tanlab, ularning taqdiri orqali butun bir davrning ijtimoiy va ma'naviy manzarasini yaratishga muvaffaq bo'lgan.

“Ufq” romanining mazmuni o'zbek xalqining urush yillaridagi hayoti bilan chambarchas bog'liqdir. Asarda voqealar qishloq hayoti fonida rivojlanib, oddiy mehnatkash insonlarning turmushi keng yoritiladi. Urush boshlanishi bilan ko'plab erkaklar frontga jo'nab ketadi va ularning o'rnida ayollar, keksalar hamda yoshlar qishloq xo'jaligini saqlab qolish uchun mashaqqatli mehnat qiladilar. Yozuvchi aynan shu davrning og'irligini, insonlarning sabr-toqati va matonatini ta'sirchan voqealar orqali ochib beradi. Romanda insonlarning urush tufayli boshdan kechirgan ruhiy iztiroblari, ayriliq azoblari va sog'inch hissi chuqur tasvirlangan. Frontga ketgan o'g'ilni kutayotgan ota-onalar, turmush o'rtog'idan xabar kutayotgan ayollar, otasining qaytishini orzu qilayotgan bolalar taqdiri asarda juda ta'sirli ifodalangan. Shu bilan birga, urush yillaridagi qiyinchiliklarga qaramay, xalqning ertangi kunga bo'lgan umidi va ishonchi yo'qolmaydi. Bu esa romanning asosiy ruhini tashkil etuvchi muhim jihatlardan biridir.

Asardagi voqealar ketma-ketligi qahramonlar xarakterining shakllanishi va rivojlanishini ko'rsatishga xizmat qiladi. Har bir obraz hayot sinovlari orqali chiniqadi, o'zining ichki dunyosini namoyon etadi va ma'naviy jihatdan kamol topadi. Shu tariqa roman nafaqat tarixiy voqealar tasviri, balki inson shaxsining shakllanish jarayonini yorituvchi yirik epik asar sifatida ham namoyon bo'ladi.

“Ufq” romanining eng muhim yutuqlaridan biri undagi obrazlar tizimining boyligi va hayotiyligidir. Asarda turli xarakter va dunyoqarashga ega bo'lgan insonlar tasvirlangan bo'lib, ular orqali jamiyatning turli qatlamlari hayoti aks ettiriladi. Yozuvchi qahramonlarning tashqi harakatlaridan ko'ra ko'proq ularning ichki kechinmalariga, ruhiy olamiga e'tibor qaratadi. Natijada obrazlar kitobxon ko'z o'ngida tirik inson sifatida gavdalanadi.

Asardagi ijobiy qahramonlar mehnatsevarlik, vatanparvarlik, halollik va insonparvarlik kabi fazilatlarni o'zida mujassamlashtirgan. Ular hayotning eng murakkab sinovlari qarshisida ham insoniy qadr-qimmatini saqlab qolishga intiladilar. Salbiy xarakterdagi obrazlar esa jamiyatdagi ayrim illatlar va ma'naviy kamchiliklarni ochib berishga xizmat qiladi. Shu tariqa yozuvchi yaxshilik va yomonlik, ezgulik va yovuzlik o'rtasidagi kurashni badiiy asosda yoritadi. Qahramonlar nutqi ham ularning xarakterini ochishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Har bir obrazning so'zlash uslubi, fikrlash tarzi va muomala madaniyati uning ijtimoiy mavqei hamda ma'naviy dunyosiga mos holda tasvirlangan. Bu esa asarning badiiy ishonchligini yanada kuchaytiradi.

“Ufq” romanining g'oyaviy mazmuni juda keng va serqirralidir. Asarda insonning ma'naviy kuchi, xalqning birlik va hamjihatligi, mehnatning ulug'vorligi

hamda Vatanga muhabbat g'oyalari markaziy o'rin egallaydi. Muallif urushning dahshatlarini tasvirlar ekan, tinchlikning qadriga yetish zarurligini alohida ta'kidlaydi. Roman o'quvchini insoniylik, mehr-oqibat va sabr-toqat kabi fazilatlarni qadrlashga undaydi. Asarning asosiy g'oyalaridan biri xalqning yengilmas ruhini ko'rsatishdan iboratdir. Urush yillarida yuzaga kelgan barcha qiyinchiliklarga qaramay, insonlar mehnatdan to'xtamaydilar, o'z burchlarini vijdonan bajaradilar va kelajakka bo'lgan ishonchlarini saqlab qoladilar. Bu esa xalqning ma'naviy qudratini namoyon etadi. Romanda oilaning jamiyatdagi o'rni, avlodlar davomiyligi, ota-onaga hurmat, insoniy burch va mas'uliyat masalalari ham keng yoritilgan. Shu jihatdan asar nafaqat tarixiy voqealar tasviri, balki yuksak axloqiy-tarbiyaviy ahamiyatga ega bo'lgan badiiy manba hisoblanadi.

"Ufq" romanining badiiy qimmatini avvalo yozuvchining tasvir mahoratida namoyon bo'ladi. Said Ahmad tabiat manzaralarini, qishloq hayotini va inson ruhiyatini tasvirlashda o'ziga xos uslub yaratgan. Asardagi tasvirlar sodda va ravon bo'lishiga qaramay, ularda katta ma'no va chuqur falsafiy mazmun mujassamdir. Yozuvchi xalq tilining boy imkoniyatlaridan mahorat bilan foydalangan. Asarda maqollar, matallar, xalqona iboralar va jonli dialoglar keng qo'llanilgan bo'lib, ular voqealarning tabiiyligini ta'minlaydi. Roman tilining sodda va ravonligi uni keng kitobxonlar ommasiga yaqinlashtirgan. Psixologik tasvir vositalarining mohirona qo'llanilishi ham asarning muhim badiiy xususiyatlaridan biridir. Qahramonlarning ichki kechinmalari, ruhiy holati va hissiyotlari chuqur tahlil qilinadi. Bu esa kitobxonga obrazlar dunyosini yanada yaqinroq his qilish imkonini beradi. Bundan tashqari, asarda portret, peyzaj va dialog kabi badiiy vositalardan unumli foydalanilgan bo'lib, ular voqealarning ta'sirchanligini oshiradi.

"Ufq" romani o'zbek romanchiligi tarixida muhim o'rin tutadigan asarlardan biridir. Ushbu asar xalq hayotining murakkab bir davrini keng epik ko'lamda tasvirlagani bilan alohida ahamiyatga ega. Roman orqali Said Ahmad o'zbek adabiyotida realistik tasvir an'analarini yanada rivojlantirdi va inson ruhiyatini tasvirlashda yangi badiiy yondashuvlarni namoyon etdi. Asar ko'plab avlodlar tomonidan sevib o'qilmoqda va bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan. Chunki unda ilgari surilgan insonparvarlik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik va tinchliksevarlik g'oyalari har qanday davr uchun dolzarb hisoblanadi. Shu sababli "Ufq" romani o'zbek adabiyotining eng sara namunalaridan biri sifatida yuksak baholanadi.

"Ufq" romanida urush mavzusi faqat tarixiy voqelik sifatida emas, balki inson taqdirini sinovdan o'tkazuvchi murakkab ijtimoiy hodisa sifatida talqin etiladi. Muallif urushning jang maydonidagi dahshatlaridan ko'ra, uning oddiy odamlar hayotiga ko'rsatgan ta'sirini tasvirlashga ko'proq e'tibor qaratadi. Asarda urush tufayli buzilgan oilalar, yetim qolgan bolalar, umr yo'ldoshidan ayrilgan

ayollar hamda og‘ir mehnat yukini zimmasiga olgan qariyalar taqdiri orqali urushning asl mohiyati ochib beriladi. Yozuvchi urush insoniyat uchun nafaqat moddiy, balki ma‘naviy yo‘qotishlar manbai ekanligini ta‘sirchan voqealar orqali ko‘rsatadi. Roman qahramonlari turli sinovlarga duch keladilar. Ayrimlari hayotning og‘ir zarbalariga bardosh bera olsalar, boshqalari ruhiy tushkunlikka tushadilar. Biroq asarning umumiy ruhida insonning yashashga bo‘lgan intilishi, hayot oldidagi mas‘uliyati va kelajakka ishonchi ustunlik qiladi. Shu jihatdan “Ufq” urush haqidagi asar bo‘lish bilan birga, inson irodasi va ma‘naviy qudrati haqidagi roman hamdir.

Said Ahmad romanda o‘zbek xalqining asrlar davomida shakllangan urf-odatlar, qadriyatlar va turmush tarzini katta mahorat bilan aks ettiradi. Asarda mahalla hayoti, qo‘ni-qo‘shnichilik munosabatlari, oilaviy rishtalar va kattalarga hurmat kabi milliy qadriyatlar tabiiy ravishda voqealar tarkibiga singdirilgan. Yozuvchi xalqning ma‘naviy dunyosini ko‘rsatishda sun‘iy targ‘ibot yo‘lidan bormaydi, aksincha qahramonlarning kundalik hayoti va o‘zaro munosabatlari orqali milliy ruhni namoyon etadi. Roman voqealari davomida insonlarning bir-biriga ko‘rsatgan yordami, qiyinchiliklarni hamjihatlik bilan yengib o‘tishi va umumiy manfaat yo‘lida birlashishi xalqimizga xos ezgu fazilatlarning yorqin ifodasidir. Ayniqsa, urush yillarida xalqning birdamligi va jipsligi asarda muhim ma‘naviy tayanch sifatida tasvirlanadi. Bu esa romanning milliy ruhini kuchaytirib, uni xalq hayotining badiiy solnomasiga aylantiradi.

“Ufq” romanining muhim jihatlaridan biri mehnat mavzusining keng yoritilganligidir. Asarda mehnat inson hayotining mazmuni, jamiyat taraqqiyotining asosi va ma‘naviy kamolot manbai sifatida talqin qilinadi. Urush yillarida erkaklarning katta qismi frontga ketgan bo‘lsa-da, qishloq xo‘jaligi ishlari to‘xtab qolmaydi. Ayollar, keksalar va yoshlar dalalarda tinimsiz mehnat qilib, mamlakat hayotining davomiyligini ta‘minlaydilar. Muallif mehnat jarayonlarini tasvirlash orqali inson xarakterining muhim qirralarini ochib beradi. Qahramonlarning mehnatga munosabati ularning ma‘naviy qiyofasini belgilovchi asosiy mezonlardan biri sifatida namoyon bo‘ladi. Halol va fidokorona mehnat qiluvchi insonlar asarda yuksak hurmat bilan tasvirlangan bo‘lsa, dangasalik va mas‘uliyatsizlik salbiy holat sifatida baholanadi. Shu tariqa roman mehnatsevarlik g‘oyasini targ‘ib qiluvchi muhim badiiy asar sifatida ham ahamiyat kasb etadi.

Romanda tabiat manzaralari oddiy fon vazifasini bajarib qolmaydi, balki voqealar mazmunini chuqurlashtiruvchi muhim badiiy vosita sifatida xizmat qiladi. Said Ahmad qishloq manzaralarini, fasllar almashinuvini, dala va bog‘larning ko‘rinishini katta mahorat bilan tasvirlaydi. Tabiat tasvirlari ko‘pincha qahramonlarning ruhiy holati bilan uyg‘un holda beriladi va shu orqali asarning emotsional ta‘sir kuchi oshiriladi. Bahor manzaralari insonlarning kelajakka

bo'lgan umidi va ishonchini ifodalasa, kuz va qish tasvirlari ayrim hollarda ayriliq, sog'inch va murakkab hayotiy vaziyatlarni aks ettirishga xizmat qiladi. Tabiat va inson o'rtasidagi uzviy bog'liqlik romanning estetik qimmatini yanada oshiradi hamda voqealarning tabiiyligini ta'minlaydi.

Xulosa qilib aytganda, Said Ahmadning "Ufq" romani o'zbek adabiyotining muhim asarlaridan biri bo'lib, unda urush yillari va urushdan keyingi davrda xalq hayoti, inson taqdiri hamda ma'naviy qadriyatlar badiiy jihatdan yoritilgan. Asarda insoniylik, vatanparvarlik, mehnatsevarlik va sabr-toqat kabi fazilatlar ulug'lanib, xalqning murakkab sinovlar qarshisidagi matonati tasvirlangan. Roman o'zining hayotiy voqealari, ta'sirchan obrazlari va chuqur g'oyaviy mazmuni bilan kitobxonni o'ylashga, tarix saboqlaridan xulosa chiqarishga undaydi. Said Ahmad qahramonlar ruhiyatini mahorat bilan ochib berib, insonning ichki dunyosi va hayotiy kurashlarini ishonarli tasvirlagan. "Ufq" romani nafaqat badiiy, balki ma'naviy-tarbiyaviy ahamiyatga ham ega bo'lib, bugungi kunda ham o'z qadr-qimmatini saqlab qolmoqda. Shu bois asar o'zbek adabiyotining nodir namunalaridan biri sifatida kitobxonlar tomonidan e'tirof etiladi va sevib mutolaa qilinadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Said Ahmad. Ufq. – Toshkent: O'zbekiston, 2016. – 624 b.
2. Said Ahmad. Tanlangan asarlar. 3-jild. – Toshkent: Sharq, 2000. – 512 b.
3. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'qituvchi, 1999. – 544 b.
4. Qo'shjonov M. O'zbek romanchiligi taraqqiyoti. – Toshkent: Fan, 1977. – 286 b.
5. Umurov H. Adabiyot nazariyasi. – Toshkent: Sharq, 2002. – 256 b.
6. Solijonov Y. O'zbek adabiyotida badiiy mahorat masalalari. – Toshkent: Fan, 2005. – 240 b.
7. Yo'ldoshev Q., Yo'ldoshbekov V. Badiiy tahlil asoslari. – Toshkent: Kamalak, 2016. – 320 b.
8. Rasulov A. Badiiylik – bezavol yangilik. – Toshkent: Sharq, 2007. – 272 b.
9. Normatov U. Ijod sehri. – Toshkent: Sharq, 2007. – 384 b.
10. Karimov B. Adabiyotshunoslik metodologiyasi. – Toshkent: Akademnashr, 2011. – 288 b.

